

Marina MITREVSKA*

OBVLADOVANJE KRIZ V REPUBLIKI MAKEDONIJI: OD IDEJE DO IZVEDBE

Povzetek. *Obvladovanje kriz je kot instrument, ki ga vlade uporabljajo za uveljavljanje varnosti v tranzicijskih demokracijah, postalo prava tema za analize. Obvladovanje kriz je naletelo na grožnje, ki zahtevajo hitrejši in bolj usklajen odziv in strategijo obvladovanja, ki presega zmogljivosti izključno vojaškega obvladovanja kriz. V takih okoliščinah je obvladovanje kriz kot legitimno vprašanje in predpogoj za uspešno zagotavljanje varnosti postalo točka na dnevnem redu Makedonije po konfliktu. Izkušnja iz krize leta 2001 izkazuje potrebo po nacionalnem sistemu za obvladovanje kriz. Pri iskanju primerne rešitve, da bi se izognili znanim pomanjkljivostim iz izkušenj drugih držav in vanjo vključili tudi dejavnosti za preprečevanje izbruha kriz, so se v Makedoniji odločili za ustanovitev nacionalnega Centra za obvladovanje kriz. Ponujeni koncept za strukturiranje tega Centra vsebuje veliko uporabno vrednost. Model je osnovan na vnaprej določeni kompatibilnosti kot začetni podlagi za nujno eksplicitno funkcionalnost navznoter in navzven celotne nacionalnovarnostne structure.*

Ključni pojmi: *kriza, obvladovanje, sistem.*

317

Uvod

Grožnje za mir in varnost so spremenile zaporedje prioritet, tako da so konflikti in krize postali eno najresnejših vprašanj v analizah modernih mednarodnih odnosov. To poudarja vprašanje, ali je »konflikte in krize« moč obvladovati v razmerah, ko so soodvisni od vprašanja miru in varnosti. Zato predstavlja pomemben izziv za države (posebno tiste po konfliktih) ločitev sil, zapletenih v konflikt, in natančnost različnih tehnik za izgrajevanje miru, ki bo uporabno tudi za prihodnje konflikte in krize.

Danes, pet let po izbruhu oboroženega konflikta in podpisu Okvirnega sporazuma, je Makedonija v fazi pokonfliktnega izgrajevanja miru. To je

* Dr. Marina Mitrevska, izredna profesorica na Filozofski fakulteti, Inštitut za obrambo in mirovne študije Skopje.

eden od razlogov, zakaj bo uspeh te faze zagotovil ne le odpravo posledic konflikta, ampak tudi preprečil, da bi se konflikt ponovil. Iz teh razlogov je dokončanje oborožene faze konflikta treba razumeti kot začetek nove faze v preprečevanju novega vala sovražnosti z dejavnim družbenim izgrajevanjem miru.

Pokonfliktno izgrajevanje miru se sooča z veliko izzivi in problemi in je kot tako predmet številnih analiz. Seveda je ena od njih analiza obvladovanje krize. V tem smislu bi morala prinesiti odgovor na vprašanje: prvič, ali bi ustanovitev nacionalnega sistema za obvladovanje kriz pomagala pravočasno in učinkovito preprečiti nevarnosti in grožnje, ki nastopajo med pokonfliktnim izgrajevanjem miru v Makedoniji. Drugič, ali učinkovita izvedba tega sistema pomeni izgrajevanje varnostnega sistema, ki bo sposoben zaščititi interese državljanov in hkrati ustvaril pogoje za razvoj in izvedbo gospodarske, socialne in druge politike, ki omogoča stabilnost Makedonije.

Splošno rečeno je v zadnjem času obvladovanje kriz bilo prioriteta na varnostnem dnevnem redu ne samo sodobnih držav, ampak tudi mednarodnih, vladnih in nevladnih organizacij. Poleg tega je ta problematika izziv za novo varnostno okolje, polno nekonvencionalnih groženj in izzivov za varnost (Brown, 1996). Sodelovanje pri preprečevanju, obvladovanju in pokonfliktnem izgrajevanju miru je odprlo celo vrsto vprašanj in pri tem je le malo znanih izkušenj (Georgijeva).

Zato lahko koncept obvladovanja kriz Makedonije v okviru težavnega in kompleksnega procesa pokonfliktnega izgrajevanja miru pomeni pozitiven prispevek tudi k mednarodnim prizadevanjem. Njegova uvedba lahko pomaga vzpostaviti varnost in ustvariti državo – ustvarjalko varnosti. Obstajajo resni pokazatelji, ki opozarjajo na izzive in potrebo po resni obravnavi koncepta obvladovanja kriz v okvirih procesa pokonfliktnega izgrajevanja miru in varnosti v Makedoniji. Zato bi morali pozdraviti soglasje vseh relevantnih državnih in civilnodružbenih subjektov v Makedoniji za vzpostavitev sistema za obvladovanje kriz ne le kot predpogoja, to je standarda za povezovanje makedonske države z evroatlantskimi varnostnimi strukturami, ampak tudi predvsem kot resnične potrebe nove makedonske države.

Posledično je ena od prioritet za Makedonijo vzpostavitev sistema za obvladovanje kriz, ki se bo sposoben spopasti z nevarnostmi in grožnjami s katerimi se danes sooča Makedonija. To tudi pomeni, da bi morali spoznati in priznati, da groženj makedonski varnosti ni mogoče le spraviti v nekakšen splošen koncept za obvladovanje kriz, ampak je treba tak koncept uresničiti v nacionalnem sistemu za civilno obvladovanje kriz.

Makedonija potrebuje danes ustrezno zakonodajo, ki bo vzpostavila nacionalni sistem za obvladovanje kriz. To ji bo omogočilo stalno spremljati varnostne razmere in v pokonfliktnem obdobju se bo izkazalo kot zelo pomembna stopnja v dokončni stabilizaciji države.

Analiza je potrdila, da se je potreba po nacionalnem sistemu za obvladovanje kriz pokazala kot konceptualni odgovor z več razsežnostmi. Prva je drugačen družbeni kontekst, v katerem krize nastopajo in vplivajo na enkratne značilnosti in razsežnosti same krize. V Makedoniji so razlogi za morebitno prihodnjo krizo, pa naj bi strukturno izhajala iz političnih, gospodarskih, družbenih ali varnostnih izzivov, v razmerah pokonfliktnega obdobja, ko mir in zelena luč za stabilizacijo, razvoj in integracijo dodajata krizi poseben značaj in vsebujeta potrebo po primernem mehanizmu za njeno obvladovanje. Pokonfliktno izgrajevanje miru zahteva hitro diagnozo, to je pripravljenost na krize v različnih družbenih kontekstih. Tako moramo vedno upoštevati njene posebne značilnosti. Vedno bi nas morale privedi do odgovora, kdaj, kdo in kako krizo obvladuje. Ali je bolje pravočasno vzpostaviti sistem za obvladovanje kriz ali sistem, ki bo »samo zdravil, in ne preprečeval.«

Drugič, načeti vprašanje kriz v kontekstu pokonfliktne Makedonije, ki bo odvisna od uspešnega diagnosticiranja in odpravljanja *razlogov za krize*.

Tretjič, za varnostne izzive v pokonfliktni Makedoniji je eno ključnih vprašanj, kako odgovoriti na zahteve po reformi varnostnega sektorja.

Četrtič, novo varnostno okolje in izzivi za varnost. V zadnjih letih je bila Makedonija soočena z asimetričnimi grožnjami in neuskkljenostjo državnih inštitucij in varnostnih služb. Izkušnje kažejo, da sodobne nevarnosti in grožnje delujejo med sektorskimi pristojnostmi, presegajo vire in zmogljivosti za določene vladne inštitucije in presegajo meje posameznih držav. Tovrstne grožnje ne zadevajo le varnostne in obrambne politike, ampak tudi politiko drugih sektorjev: zunanje, gospodarske in socialne politike, zdravstvene in okoljske politike. Ustvariti nacionalnivarnostni sistem, ki bo sposoben spopasti se s temi izzivi in podpreti skupno politiko vlade, pomeni učinkovito uskladiti te sektorje na najvišji ravni (Buckovski, 2005).

Petič, prehod države od tradicionalnega sistema obrambe na nacionalni sistem preprečevanja kriz. Za varnost v Evropi so danes značilni predvsem vse intenzivnejši odnosi sodelovanja, kar je eden od pokazateljev, da so možnosti za veliko konvencionalno vojno počasi, a zanesljivo odpravljene. Po drugi strani pa so v določenih regijah, kakor je Jugovzhodna Evropa, nastopile številne krize in krizne situacije ravno kot posledica sesutja bipolarnega sveta in velikih socialističnih držav (kakor tudi v primeru Makedonije).

Poleg tega prihodnja strateška realnost po terorističnih napadih v ZDA, Španiji in Rusiji podkrepljuje dejstvo, da nevarnost nevojaških in asimetričnih groženj nastopi v nepričakovani obliki in z izredno uničevalnostjo.

Na sedanji točki razvoja civilizacije, to je, v zadnjem času kot posledica tehničnega in tehnološkega razvoja, globalizacije in podnebnih sprememb, prihaja do vse pogostejših naravnih in tehnoloških nesreč in drugih katastrof velikega obsega, ki pogosto presegajo celotni potencial neke države.

Zato se morajo države organizirati tako, da se bodo sposobne spopasti s

temi krizami in kriznimi situacijami. Države morajo torej najti rešitve za obvladovanje kriz, ki se začenjajo z njihovim preprečevanjem in končajo z razreševanjem.

V tem smislu uradno sprejeti Nacionalnovarnostni in Obrambni koncept Republike Makedonije vsebuje poseben del z naslovom Obvladovanje kriz, v katerem so podane usmeritve za podlago organizacije in razvoja tega sistema.

Šestič, ustanovitev sistema za obvladovanje kriz, ki se lahko spopade z nevarnostmi in grožnjami sodobnega sveta pravočasno in učinkovito, pomeni vzpostavitev varnostnega sistema, ki bo hkrati sposoben varovati interese državljanov, vzpostaviti pogoje za trajnostni razvoj ter izvajanje gospodarske, socialne in druge vladne politike in priznati zunanjepolitično kredibilnost države. Vzpostavitev teh mehanizmov bo omogočila centralno spremljanje in vrednotenje groženj, nevarnosti in analizo podatkov, učinkovit civilni nadzor nad varnostnim sistemom ter usklajevanje delovanja inštitucij sistema in varnostnih služb (ibid: 14).

Sedmič, sprejetje Zakona o obvladovanju kriz bo pomagalo pri učinkovitem usklajevanju za ovrednotenje krize. Zato je v naslednjem obdobju treba upoštevati sledeče točke:

- vzpostaviti cilje procesa obvladovanja;
- načrtovati osnovne dejavnosti;
- določiti skupna načela in strukturni okvir, za katerega pričakujemo, da bo na krizo vplival.

V razmerah, ko so glavne grožnje že presežene, so jih nadomestile veliko večje in manj predvidljive nevarnosti, ki so prisotne in neposredne, težavne za analizo in nedosledne. Vse to nakazuje, da obstaja trajna potreba po nadzorovanem odzivu, organiziranem obvladovanju kriz, ukrepah in komunikacijah, ki jih je mogoče vključiti posamezno ali kolektivno v nadziranje krize in oblikovanje prihodnjih smernic ter v zadovoljstvo političnih delovalcev in obvladovalcev krize. Kategorizacija ciljev sistema za obvladovanja kriz je zelo pomembna. Namreč: prispevati k zmanjšanju napetosti in njihovemu preprečevanju, kar neposredno vpliva na nacionalno varnost; učinkovito obvladovati krize, kar bo preprečilo njihovo stopnjevanje in razraščanje v vojno; zagotoviti civilne in vojaške priprave. Kompleksnost razmer za delovanje terja kvalitativno drugačen način preprečevanja z nadziranim odzivom in pripravljenostjo za delovanje na vseh ravneh krize. V podrobnostih ta pristop odraža uporabo političnih, gospodarskih, družbenih, pa tudi vojaških instrumentov ter večji poudarek na preprečevanju konfliktov, vzdrževanju miru in obvladovanju kriz (Mitrevska, 2005).

Nujnost uveljavljanja sistema za obvladovanja kriz, to je obvladovanja kriz v Makedoniji, prepozna organizacijo, red in ukrepe, usmerjene k temu, da krize nadzirajo in omogočijo razmere za določanje njihove prihodnje smeri.

Poleg tega bo treba pri usklajevanju kriz v Makedoniji določiti glavne dejavnosti za obvladovanja kriz, ki spremljajo vsako stanje krize, in nakazujejo enotno podlago v celotnem procesu obvladovanja. Praksa usklajenega ovrednotenja krize je nujna, saj so dejavnosti obvladovanja krize kompleksne in obsegajo spremljanje [Šmonitoring], odkrivanje krize, zmanjševanje njene intenzivnosti ter pogajanja in izgrajevanje miru. Formalni seznam nalog bi moral vključevati izvajanje vseh načrtovanih dejavnosti skupaj s formalnimi odločitvami, upoštevati pa bi moral specifične akcije, ki so se jih lotili z optimalno strateško obdelavo s pomočjo obveznega usklajevanja na vseh ravneh v času krize.

Vzpostavitev inštitucije za preprečevanje kriz in spopadanje z njimi bi moralo omogočiti, da bi se izognili razmeram, kakršne so bile pred in med konfliktom leta 2001. Takrat je makedonska država reagirala ad hoc in sredi krize organizirala Koordinacijsko telo za reševanje kriz, s katerim je vzpostavila okvir za Center za obvladovanje kriz. To je bila dobra rešitev. Vendar je bila pomembnejša prioriteta vzpostaviti sistem za obvladovanje kriz, ki bo sposoben pravočasno in učinkovito obvladati krize, ki se jim Makedonija ne more izogniti.

Potrebnih je torej več utemeljitev za realizacijo koncepta za obvladovanje kriz, najpomembnejši pa so:

- razvoj učinkovite organizacije sistema za obvladovanje kriz, to je sistema za obvladovanje kriz;
- država mora zagotoviti zakonske in druge pogoje, da bo vzpostavitev sistema za obvladovanje kriz ustrezala svetovnim merilom;
- stalno in obvezno urjenje osebja, ki v tem sistemu dela (ibid: 109).

Pogled na primer makedonske krize iz 2001 nakazuje sledeče:

- potrebujemo celovite priprave, opremo, usposobitev in načrtovanje vseh državnih inštitucij, da sprejmejo izzive, ki jih povzročata konflikt in kriza, saj je stopnjevanje krize težko napovedati;
- potrebujemo sistem za skupno preglednost [Štransparentnost] med inštitucijami, ki sodelujejo pri razreševanju kriz; delovati morajo razpoložljiva infrastruktura in državni viri;
- tudi v miru je treba povsem urediti status državljanov, ki so zaradi krize prisiljeni v migracije iz političnih, gospodarskih, socialnih, demografskih, etničnih in verskih razlogov;
- ključnega pomena za premagovanje kriz so regionalni pristop, regionalno zastopstvo in regionalna koordinacija za izhod iz kriznih območij;
- usklajevanje dejavnosti in načrtovanje misij Nata, EU in OVSE se je izkazalo kot bistveno za izhod iz kriznih območij (ibid: 110).

Prizadevanja vlade in ministrstva za obrambo so zelo pomembna pri razvijanju Zakona o obvladovanju kriz. Pozitivna stran zakona je, da je osnovan na določilih Koncepta nacionalne varnosti in obrambe, ki med drugim za-

gotavlja smernice za ureditev celotnega področja, povezanega z varnostjo in obrambo državljanov, njihovimi materialnimi vrednotami in državo. Poleg tega je zakon delno sprejel nekaj rešitev v skladu z merili držav članic Nata in Evropske unije. Predlagano besedilo zakona bo zagotovilo izpolnjevanje več ciljev, kakor so: izboljšanje usklajevanja med obveščevalnimi službami in posledično kakovosti informacij, potrebnih za ocenjevanje varnostnih groženj za državo. Novi zakon vzpostavlja sistem za obvladovanje kriz, ki naj zagotovi pravočasno, hitro in učinkovito preprečevanje in odzivanje v primeru ogroženosti ljudi, njihovega imetja in življenja in nevarnosti za državo, določa pa tudi usklajeno, racionalno in učinkovito izrabo virov v primeru nevarnosti v državi. Poleg tega uvaja zakon dve novosti: parlament bo izvajal stalen nadzor nad državnimi inštitucijami in vlado pri razreševanju vsake krizne situacije in samo predsednik države sme sprejeti odločitev, da uporabi del vojske za premagovanje kriznih razmer.

Zaradi pravočasnih priprav za odzivanje na »možne krize« ali »nevarnosti«, ki bi ogrozile bistvene vrednote države, bo Makedonija tudi morala organizirati obvladovanje kriz, to je sistem za obvladovanje kriz. Iz celotne analize izhaja sklep, ki prinaša odgovor na obe vprašanji, zastavljeni v uvodnem delu. Namreč, analiza kaže, da Makedonija potrebuje sistem za obvladovanje kriz. Pri vzpostavljanju tega sistema bi morali začeti s pomembnega izhodišča in to je z ustanovitvijo Koordinacijskega telesa za obvladovanje kriz in Centra za obvladovanje kriz. Da bi namreč lahko operativno, učinkovito in profesionalno izvajali dejavnosti, povezane z obvladovanjem kriz, je vlada Republike Makedonije v času krize leta 2001 ti dve telesi ustanovila.

Primarna naloga Koordinacijskega telesa za obvladovanje kriz je bila usklajevati, voditi in povezovati delovanje državnih inštitucij pri obvladovanju krize, tudi vojske in policijskih sil, in predlagati uporabo enote za boj s terorizmom.

Poleg tega je vlada Republike Makedonije v interesu učinkovitega obvladovanja kriz ustanovila delovno skupino za obvladovanje kriz, to je Center za obvladovanje kriz.

Center za obvladovanje kriz sestavljajo:

- predstojnik,
- namestnik predstojnika,
- predstavnik Ministrstva za obrambo, Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za zunanje zadeve, Obveščevalne službe, Vojske Republike Makedonije in policije.

Pri obvladovanju kriz ima Center sledeče naloge:

- zbirati, obdelovati, analizirati in predajati podatke in informacije Koordinacijskemu telesu za obvladovanje kriz in predlagati ukrepe in dejavnosti za spopadanje s kriznimi razmerami;
- predajati informacije Ministrstvu za obrambo, Ministrstvu za notranje zadeve in Obveščevalni službi.

Da bi lahko krize uspešno obvladali, morajo državne institucije, vojska, policija in obveščevalna služba predajati podatke, povezane z nujnimi primeri, Centru za obvladovanje kriz.

Poleg tega znotraj Centra za obvladovanje kriz vzpostavljajo sledeče skupine za:

- zbiranje informacij,
- načrtovanje,
- analiziranje,
- komunikacije in informacije,
- skupne in pravne zadeve.

To je podlaga za organizacijsko vzpostavitev sistema za obvladovanje kriz. Da bi dosegli možnost za hitro in celovito delovanje, to je, da bi predlagali odločitve in zagotovili stalno posvetovanje, usklajevanje, pravočasno odzivanje, učinkovitost in primerno uporabo razpoložljivih virov v primeru nevarnosti, pa tudi zagotovili pravočasno, kakovostno in realno ovrednotenje varnostnih groženj za državo, predlaga zakon sledečo organizacijo Centra za obvladovanje kriz:

Vodilni odbor – v skladu z zakonom je to vladno telo za usklajevanje in vodenje sistema za obvladovanje kriz. Vodilni odbor sestavljajo: ministri za notranje zadeve, zdravje, promet in komunikacije, obrambo, zunanje zadeve in predstojnik Skupine za ovrednotenje. Nadzorni mehanizem deluje tako, da pri delu v vodilnem odboru sodelujeta en predstavnik Parlamentarnega odbora za varnost in obrambo Republike Makedonije in en predstavnik Urada Predsednika Republike Makedonije.

Skupina za ovrednotenje – je vladno telo, ki izvaja stalno vrednotenje varnostnih tveganj in nevarnosti za državo in predlaga ukrepe in dejavnosti za njihovo preprečevanje, zgodnje opozarjanje in spopadanje z nevarnostmi. Skupino sestavljajo vodje Urada za javno varnost, Direktorata za varnost in protiobveščevalno dejavnost, vodje in namestniki Centra za obvladovanje kriz in Direktorata za zaščito in reševanje, namestnik poveljnika Generalnega štaba vojske in predstojnik Oddelka za varnost in obveščevalno dejavnost Ministrstva za obrambo.

Direktorat za obvladovanje kriz – je neodvisno telo državnega vodstva. Pri izvajanju nalog, povezanih z obvladovanjem kriz, Center izvaja sledeče dejavnosti: zagotavlja trajnost medslužbenega in mednarodnega sodelovanja, posvetovanje in usklajevanje pri obvladovanju kriz, dopolnjevanje in obnavljanje enotnega ovrednotenja varnostnih tveganj v državi, predlaganje ukrepov in dejavnosti za razreševanje nujnih primerov.

Pomembna novost v Zakonu o obvladovanju kriz je možnost, da sistem za obvladovanje kriz organizira njihovo preprečevanje na lokalni ravni. Zakon namreč določa organiziranje in izvedbo preprečevanja, zgodnjega obveščanja in spopadanja s krizo, ki predstavlja nevarnost za imetje, zdravje

in življenje državljanov, ki izhaja iz nevarnosti, ki neposredno ogrožajo ustavni red in varnost Republike Makedonije ali njenega dela. Poleg tega sistem za obvladovanje kriz obsega tudi zbiranje informacij, vrednotenje, analizo razmer, določitev ciljev in nalog, razvoj in izvedbo nujnih dejanj za preprečevanje, zgodnje obveščanje in spopadanje s krizo.

Tako imajo občine v okviru svojih pristojnosti dolžnost, da ovrednotijo nevarnosti in grožnje na lokalni ravni za učinkovito preprečevanje in zgodnje opozarjanje na potencialne krizne razmere.

Za preprečevanje na lokalni ravni izvaja sistem za obvladovanje kriz sledeče dolžnosti:

- spremlja razmere in pojave, ki lahko privedejo do nastanka krize na območju občine;
- objavlja ovrednotenje tveganj in nevarnosti, do katerih prihaja na ozemlju občine;
- odobri program za oživitev občin;
- izvaja odločitve vlade glede obvladovanje krize na ozemlju občine (kar pomeni vzpostavi koordinacijo, potrebno za uspešno preprečevanje);
- župani v spopadanju s krizo zagotovijo usklajenost udeležencev v sistemu za obvladovanje kriz na lokalni ravni;
- v skladu s predlagano rešitvijo imajo občine dolžnost, da v svojih aktih za organizacijo in sistematizacijo vzpostavijo delovna mesta za pripravo in izvedbo delovnih nalog, povezanih s preprečevanjem in spopadanjem s kriznimi razmerami.

Zato lahko sklenemo, da vsi pomembni vidiki tako vzpostavljene organizacije sistema za obvladovanje kriz lahko dajo pozitiven učinek pri zagotavljanju varnosti in obrambe Republike Makedonije, saj je kriza v Makedoniji odprla vse ranljive točke delovanja političnih in varnostnih institucij in pogojev, kadar je potreben usklajen odziv. Poleg tega je kriza pokazala, da so institucije neuspešne pri prizadevanju, da bi razlikovale svoje pristojnosti, zaradi česar je usklajevanje skupnih dejavnosti zelo težko. Usklajen odziv je prav tako manjkal na strani varnostnih sil – policije in vojske. Problem je bil nejasnost med ključnimi varnostnimi institucijami, vojsko in policijo in delitev odgovornosti med njima. Ti problemi so ustvarili vtis slabega posnetka krize.

Obdobje po konfliktu je načelo novo stran na seznamu prihodnjih problemov, to je možnost prihodnjih pokonfliktnih kriz. Možnosti za nestabilnost in nevarnost ali za konflikt niso povsem odpravljene in jih ni mogoče povsem odpraviti. V tem smislu niti teorija ne prepozna sterilnih, nekonfliktnih družb. Vendar kaže na to, da strukturni dejavniki niso zadosten element, da bi prekršili pravilo demokratičnega uresničevanja interesov in potreb. Vedno sta potrebni še dve drugi sestavini: možnosti in politična volja za izrabo strukturnih problemov. V primeru pokonfliktna Makedonije so mož-

nosti/nevarnosti še vedno prisotne: ilegalno orožje, korupcija, tuja podpora za oboroženo nasilje, ilegalne oborožene skupine.

V takih razmerah bo vzpostavitev civilnega obvladovanja kriz, ki bo zagotovilo civilni in demokratični nadzor dejavnosti in sil, omogočila usklajenost in učinkovitost sistema, kar je splošni cilj skupaj s prvim ciljem, da preprečimo in drugič, da krize obvladamo in razrešimo.

Zato v tem obdobju ustvarjanje nacionalnega sistema za obvladovanje kriz predstavlja enega glavnih strateških ciljev vlade Republike Makedonije.

LITERATURA

- Brown, M.E. (1996): *The International Dimension of Internal Conflict*, The MIT Press, Cambridge.
- Georgieva, L.: *Krizen menedzment: regionalno iskustvo I dilemi za Makedonija*, *Sovremena makedonska odbrana*, no. 10, str. 56.
- Buckovski, V. (2005): *Upravuvanje so krizi vo Republika Makedonija*, Ministerstvo za odbrana na Republika Makedonija, str. 13.
- Mitrevska, M. (2005): *Krizen menadzment*, Makedonska riznica, Kumanovo, str. 107.
- EU Crisis Response Stability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management*, ICG Issues Report No. 2, June 2001, Brussels.

Prevedla Barbara Simoniti